

TOTEM

Tidsskrift ved Afdeling for Religionsvidenskab
og Arabisk- og Islamstudier, Aarhus Universitet
Nummer 27, efterår 2011
© Tidsskriftet og forfatterne, 2011

JAPANSK RELIGION

*shin shūkyō, ”nye religioner” i Japan set i forhold til traditionel
japansk religion*

Af stud. mag ved Afdeling for Religionsvidenskab og Arabisk- og
Islamstudier

Karen Ina Bruhn

Indhold

1. Indledning	3
2. Redegørelse for ”nye religioner” I Japan	3
3. Diskussion af ”nye religioner” i forhold til traditionel japansk religion	6
4. Konklusion	9
5. Litteraturliste	11

1. Indledning

”Japansk religion” er i sig selv et ganske bredt og omdiskuteret begreb. Under dette begreb finder man dog yderligere en overordnet inddeling i henholdsvis traditionel religion og de såkaldte ”nye religioner”, eller på japansk: *shin shūkyō*¹ (Reader 1991, 194). Disse religiøse bevægelser adskiller sig både historisk og indholdsmæssigt i forhold til traditionel japansk religion, og netop dette forhold er hovedfokus i denne opgave: ”[T]hey are new because they represent a contrast to the established (*kisei*) religions of Japan, Shinto and Buddhism, that have historically formed the mainstream and official religious structure” (Reader 1991, 197).

Formålet med denne opgave er at belyse forekomsten af ”nye religioner” i Japan set i relation til traditionel japansk religion. I forlængelse af en redegørelse for ”nye religioner” i Japan, hvor jeg vil belyse den historiske kontekst, deres tilhængere og grundlæggende karakter, vil jeg gå yderligere i dybden og diskutere karakteristika for disse på baggrund af og i forhold til traditionel japansk religion. I diskussionen vil jeg kort fremlægge eksempler på sådanne ”nye religioner” for at give et mere levende indtryk af disse karakteristika.

2. Redegørelse for ”nye religioner” i Japan

Det japanske samfund i moderniteten har udgjort grobunden for ”nye religioner”, der almindeligvis er opstået i perioder eller skæringspunkter for politisk eller kulturel forandring (Reader 1991, 195). I det 19. og det 20. århundrede er der således forekommet adskillige samfundsændringer, der har indvirket på det religiøse liv. Japan indleder 1800-tallet i en form for isolation fra resten af verden under Tokugawa-styret, der er opstået helt tilbage omkring år 1600, og som nu står tiltagende svagt, bl.a. takket være nationalistiske bevægelser og pres fra Vesten. Med Meiji-styret (1868-1912) banker moderniteten på døren, og Japan lukker op (Kitagawa 2005, 4788-4790). Adskillige krige og økonomiske kriser følger dog, og specielt efterdønningerne efter Anden Verdenskrig får en bastant indflydelse på japansk samfund og religiøsitet, der også i denne periode blomstrer

---

¹ Man skelner også mellem to bølger af ”nye religioner” (*shin shūkyō*). Der er de ”nye religioner”, der er opstået siden begyndelsen af 1800-tallet, og de ”nye, nye religioner” (*shin shinshūkyō*), der er opstået siden 1980’erne (Reader 1991, 194-195). Men det er overordnet og under samlet betegnelse som ”nye religioner”, at disse vil blive behandlet i denne opgave og sat i relation til traditionel japansk religion.

(ibid., 4792). Moderniteten indebærer omfattende samfundsfænomener som øget urbanisering i tråd med øget industrialisering, modernisering, sekularisering og en øget vestlig indflydelse eller måske ligefrem vestliggørelse. Disse er fænomener, som ”nye religioner” er opstået på baggrund af, og som de derfor tager stilling til. Men også statens religiøse politik har haft en stor indflydelse på ”nye religioner” i Japan. Under Tokugawa-styret har man formelt støttet en religiøs pluralisme med fokus på enhed, men reelt har den religiøse politik været stram og buddhismen en privilegeret religion. Hen imod styrets ende har shinto oplevet en genopvækkelse, og under Meiji-styret forsøger man sig med en forening af stat og shinto og en adskillelse af shinto og buddhismen. Man går i denne periode frem og tilbage i spørgsmålet om religionsfrihed, som japanerne først endegyldigt får efter Anden Verdenskrig (Andreasen 1986, 163-165). På grund af de traditionelle japanske religioners ømtålelige rolle i krigen har man herefter set en tendens i befolkningen til at vende tilbage til en form for synkretistisk folkereligiøsitet, der også viser sig repræsenteret ved flere ”nye religioner” (Kitagawa 2005, 4789-4792). I det hele taget lægger ”nye religioner” afstand til de traditionelle religioners virkningshistorie, og søger tilbage til ”rødderne” for at stille sig udrustet til livet i den moderne verden (Reader 1991, 198).

Idet det japanske samfund er blevet et industrialiseret samfund, er der opstået nye udfordringer for den enkelte japaner, og også her henter ”nye religioner” noget af deres tiltrækningskraft: ”Man vil give tilværelsen et nyt indhold, og de nye religioner er derfor ofte tilpasset det industrialiserede samfunds hverdag” (GRH, 535). Med deres fokus på det enkelte individ og dets udvikling og dennesidige velbefindende, formidler ”nye religioner” et funktionelt redskab, der skal hjælpe individet til at opnå bedre forhold i denne verden. I denne sammenhæng kan man påpege de ”nye religioners” karakter af såkaldt verdensbekræftelse, som religionssociologen Roy Wallis taler om, idet, det frem for at handle om en overskridelse af denne verdens grænser over til en bedre, handler om den enkeltes liv og tilpasning til denne verden (ibid., 359). ”Nye religioner” er ofte baseret på et element, et helligskrift eller en teknik, fra en traditionel religion, der nyfortolkes, eller blot nyformuleres, inden for en ny kontekst, således at denne ”sandhed” gøres mere tilgængelig og funktionel for den enkelte aktivt at bruge i sin udvikling. I lyset af dette er tilhængere af ”nye religioner” ofte individer med problemer af forskellig art, der søger løsninger på

disse (Reader 1991, 202-203). ”Nye religioner” henter, som nævnt, elementer fra op til flere traditionelle religioner, men oftest vil der være en farvning, der sætter én traditionel religion højere end andre. Således har man fx nye religiøse bevægelser inden for både Shinto og forskellige buddhistiske skoler, der alle hører til under betegnelsen ”nye religioner” (ibid., 202).

”Nye religioner” hører overvejende byerne til, og det er der flere grunde til. Det er blevet anført, at mange tilflyttere fra landområderne har haft behov for et nyt fællesskab, idet de har forladt deres forhenværende, men også mange der er født og opvokset i byerne tilhører de ”nye religioner” (Reader 1991, 200). En anden mulig forklaring er selve bymiljøernes karakter, idet mange forskellige tendenser og strømninger her strømmer sammen. Synkretisme er en afgørende faktor for opkomsten af ”nye religioner” og fortsat et vigtigt element hos disse (GRH, 533). Det indebærer, at de ”nye religioner” består af elementer fra op til flere traditionelle religioner, som så er nyfortolket eller nyformuleret. Antallet af tilhængere til ”nye religioner” er ikke sådan lige til at slå fast, idet der er tale om flere niveauer af tilknytningsforhold, der rangerer fra kernemedlemmer til såkaldte åndelige shoppere (Pedersen 2005, 205-207). Forskellige undersøgelser vedr. antallet beretter således om forskellige resultater i et spektrum fra omkring 10-30 % af den samlede japanske befolkning (Reader 1991, 196). Men flere af disse ”nye religioner” strækker sig også ud over de japanske grænser, idet de har et globalt udtryk. Aktiv missionsvirksomhed er ofte et centralt element hos ”nye religioner”, og det må altså også ses i relation til den nyfundne åbenhed over for verden samt den almene globalisering og vestliggørelse. Professor i japanske studier Ian Reader lægger desuden vægt på, at et moderne og universelt udtryk bidrager til, at ”nye religioner” lægger afstand til deres rødder i de traditionelle religioner (ibid., 202-203), men dette vil jeg komme videre ind på i diskussionen. Demografien for tilhængere af ”nye religioner” i Japan har også været flittigt studeret, og ligeledes med forskellige resultater. Grundlæggende er der tale om japanere med en god uddannelse fra middel- eller overklassen samt studerende, og på baggrund af forskellige undersøgelser har Ian Reader konkluderet, at der således formegentlig er tale om ganske almindelige japanere, der ikke i denne henseende udgør nogen speciel gruppe i samfundet (ibid., 201).

3. Diskussion af ”nye religioner” i forhold til traditionel japansk religion

Den famøse skelnen mellem traditionelle japanske religioner og ”nye religioner” i Japan er både historisk og indholdsmæssig. Når man således taler om ”nye religioner”, refererer man altså først og fremmest til de adskillige religiøse bevægelser og organisationer, der er opstået i Japan siden begyndelsen af 1800-tallet. Men det er også muligt at udvinde nogle karakteristika, der går på tværs af disse mange og mangfoldige religiøse bevægelser i Japan, som gør, at de befinder sig i samme klassificeringsgruppe under betegnelsen ”nye religioner”. I introduktionen til kapitlet ”Nye Religioner” i *Gyldendals Religionshistorie* skriver forfatteren:

Nye religioner har altid set dagens lys og vil altid være en faktor i religionernes verden (...) De, som er mindst nye – dvs. de gamle – forstår vi umiddelbart som de ”rigtige” religioner, men det skyldes udelukkende, at det er dem, vi kender (GRH, 530).

Som citatet indikerer, betyder den historiske faktor en hel del i opfattelsen af ”nye religioner”, der altid har eksisteret i en eller anden form. Men hvordan skiller disse religioner sig ellers ud for at komme i denne betragtning i relation til de i så fald ”traditionelle” religioner i Japan? Dette spørgsmål vil jeg søge at besvare i denne anden del af opgaven.

Japan er et ældgammelt rige, der i mange tusinder af år er blevet beriget kulturelt og religiøst. Det er svært at lokalisere én traditionel japansk religion, idet ”japansk religion” til en vis grad er en smeltedigel af religiøse udtryk. Enhed og diversitet er kernebegreber i forståelsen af japansk religion, der bærer præg af en vifte af religioner, der dyrkes side om side på de japanske øer (Earhart 1982, 3-4). Ikke desto mindre har flertallet af japanere en form for tilknytning til de to største religioner, shinto og buddhismen (Reader 1991, 56-57). Disse etablerede eller traditionelle religioner henter i moderne kontekst deres legitimering i det, at de kan føre deres religiøse ”sandheder” tilbage til gammel tid, hvorimod ”nye religioner” netop har karakter af nyligt åbenbarede religioner. Også buddhismen og kristendommen har dog været ”nye religioner” i Japan i deres tid, og fx kristendommen har i dens etablering ligeledes skulle tage stilling til modstand fra ældre, traditionelle religioner som jødedommen, som den også hentede helligtekster fra, og romersk religion (Bilde 2007, 356, 508). Ikke desto mindre har den tidlige tendens i de japanske medier været at fremstille ”nye religioner” i

et dårligt lys, dels pga. deres ofte omfattende og ”aggressive” missionsvirksomhed og dels, formegentlig, pga. denne grundlæggende karakter af at være noget nyt. Tilhængere af ”nye religioner” er således blev fremstillet som godtroende, lavt uddannede og overtroiske mennesker, men i de seneste år har dette billede dog ændret sig i takt med, at man har fået en bedre viden om den egentlige demografi (Reader 1991, 201). Desuden har ”nye religioner” nok en kerne af traditionelle, religiøse elementer, men dette kombineres med et moderne ydre: ”Their modern buildings and external forms imply a dynamic modernism that provides them with an up-to-date image and, concurrently, makes the established religions appear less relevant for the times” (ibid., 198-1998). I tråd med dette har flere ”nye religioner” desuden et fokus på moderne videnskab, som den religiøse lære søges at gøres forenelig med.² ”Nye religioner” har således med tiden opnået en vis legitimering i det religiøse landskab i Japan.

Polemikken går dog også den anden vej, idet ”nye religioner” ofte søger at promovere sig i kraft af deres forskellighed fra traditionel japansk religion. Man taler inden for ”nye religioner” ofte om en spirituel revolution, der skal gøre verden til et bedre sted: ”Spirituality has been at the core of religion since ancient times. But existing religions are no longer doing well at inducing this sense of spirituality in people” (Hirayama 2010, 9). De ”nye religioner” mener altså at kunne tilbyde noget andet og mere end traditionel japansk religion. Ian Reader mener, at en tendens af rituel formalisering hos de etablerede japanske religioner har fremmedgjort budskabet og efterladt et såkaldt ”spirituelt vakuum”, og at dette er specielt forekommende i byerne, der som tidligere nævnt er hovedsædet for de ”nye religioner”. Dette spirituelle tomrum har ”nye religioner” succesfuldt udfyldt ved at gøre de religiøse ”sandheder” lettere tilgængelige for det enkelte individ. Dette indebærer, at de er organiseret anderledes end traditionel japansk religion, idet de ofte er lægmandsorienteret med en flad struktur og et fokus på individuel udvikling. Tilhængerens aktive roller benyttes desuden til missionsvirksomheden, der, som nævnt, er meget omfattende, og som derfor til stadighed fastholder et generelt negativt image hos den brede befolkning (Reader 1991, 198-199). I modsætning til de

---

² På en ikke-guidet tour på internettet har jeg fundet adskillige hjemmesider for nyreligiøse, japanske bevægelser, der kombinerer et fokus på spiritualitet, udvikling og moderne videnskab. Se fx www.happy-science.org/en/worldwide-news/190-stephen-hawkings-insistence-of-no-heaven-or-afterlife-is-false, hvor en nybuddhistisk lære søges integreret i en moderne, videnskabelig kontekst, og www.sukyomahikari.org/science, der bygger på en lære om overførsel af lysenergi og promoverer en spirituel dimension i moderne videnskabeligt arbejde.

traditionelle japanske religioner er tilhængerne ikke hensat i et autoritetshierarki, hvor der kræves en vis grad af deltagelse og tilknytning, og dette tilvejebringer en vis fleksibilitet, som er særligt forenelig med den enkelte japaners hverdag.

Soka Gakkai er et eksempel på en sådan ny, lægmandsorienteret, religiøs bevægelse i Japan. Den er opstået som en reaktion på organiseringen af den religiøse praksis inden for den buddhistiske skole Nichiren, som den fra begyndelsen har været en del af. Dens centrale helligtekst er *Lotus Sutraen*, og den er bygget op omkring et praktisk fokus på mantra. I løbet af 1970'erne og 1980'erne er den voksende bevægelse blevet meget populær, og har også fået en omfattende base i udlandet, hvorfor den, dog fejlslagent, forsøgte opløst af Nichiren præsteskabet i 1991. I Soka Gakkais optik besidder de den rette fortolkning af den buddhistiske lære samt den rette organisering og rituelle praksis (Soka Gakkai 2010, 56-57). Denne bygger på et fokus på individuel religiøsitet, der på sigt vil forbedre forholdene i denne verden, ikke bare for det enkelte individ men for hele verdens befolkning. Religion promoveres altså som et middel til at forbedre verden. Præsidenten for Soka Gakkais internationale bevægelse, SGI, Daisaku Ikeda, beretter således, hvordan verden er på forkert kurs, og skriver: ” I see a possibility for solving these problems only on the spiritual plane (...) a spiritual revolution is indispensable to human welfare” (de Bary 2006, 445). Soka Gakkai er således et godt eksempel på, hvordan de ”nye religioner” formidler et fokus på problemløsning og fremgang.

Der lægges i det hele taget hos de ”nye religioner” vægt på, at det handler om individets søgen efter fællesskab, frigørelse og personlig udvikling, og vejen hertil er mangfoldigt beskrevet. Ofte er der traditionelle, folkereligiøse elementer som forfadertro og magi involveret, og ritualerne er funktionelle, således, at det religiøse tilhørsforhold i sin helhed er ganske brugervenligt (Reader 1991, 203-204). Dette ses fx i ritualbeskrivelsen af Winston Davis (1980, 26-27). Davis overværer et ritual inden for *Mahikari*, hvor en ung pige får uddrevet en ånd, der har besat hende. Det er netop ofte sådan hos ”nye religioner”, at der først påpeges et problem, hvorefter dette forsøges løst ved den religiøse lære og praksis. Den religiøse frelse kommer således til udtryk ved spirituel healing, tilknytning, renselse, terapi osv. Den religiøse leder er ofte karismatisk og i besiddelse af en særlig viden eller evne, men Davis skriver, at der også er mulighed for, at den enkelte kan gennemføre et uddannelseskursus i den religiøse praksis, hvilket er i god tråd med det individualistiske fokus (ibid., 27). I dette er der ligeledes en væsentlig forskel fra traditionel japansk religion, hvor man,

som nævnt, står i et formelt autoritetsforhold til de religiøse specialister. Desuden bemærker Ian Reader vigtigheden af en rituel praksis af mirakler, så som eksorcisme, for missionsvirksomheden, idet han citerer Thus Goi Masahisa, grundlæggeren af Byakkō Shinkōkai: ”A religion that only preaches and has no miracles to show may eventually fall back into mere collection of dead formalism” (Reader 1991, 205). Et vigtigt kriterium for ”nye religioners” overlevelse er altså en levende og farverig praksis, hvor man som tilhørere hele tiden udvikler sig fremad, hvilket netop sættes i kontrast til traditionel japansk religion, der anses som værende et etableret, formaliseret system (ibid., 207).

Japan har med fremkomsten af ”nye religioner” fået adgang til en genfødsel af spiritualitet og en levende, funktionel religion, der stiller sig markant anderledes end de etablerede religioner. Det japanske samfund og hele verden har ændret sig i modernitetens æra, og dette har sat sine spor på det religiøse landskab og selve den japanske religiøsitet. Flertallet af japanere opfatter ikke sig selv som religiøse, og alligevel er de tilknyttet religiøs praksis (Hirayama 2010, 6-8). Japanerne har altså ændret opfattelse af traditionel japansk religion, og dette har også givet anledning til en alternativ religiøsitet: ”Many people seem to be seeking alternative ways to find solace or peace of mind – on a spiritual level” (ibid., 8). Ayako Hirayama & McLauchlan citerer også professor i Japansk Religion og Samfund, Mark Mullins: ”I think this reflects a new individualism and volunteerism in Japanese religiosity, more experimentation outside of institutional religion” (ibid., 9).

4. Konklusion

Formålet med denne opgave har været at belyse ”nye religioner” i Japan set i forhold til traditionel japansk religion. ”Nye religioner” betegner religiøse bevægelser, der er opstået i Japan siden begyndelsen af 1800-tallet, som indeholder bestemte karakteristika, der adskiller dem fra etablerede japanske religioner. Disse karakteristika skal ses på baggrund af moderniteten, der har udgjort grobunden for ”nye religioner” i Japan. Går man ud fra, at Japan i dag er et postmoderne samfund, der i stor grad er præget af individualisering, kan man spørge sig, hvor japansk religion så er på vej hen. Hvilken rolle vil religion spille i japanernes liv? Og hvordan vil de evt. ”nye, nye, nye religioner” formes og komme til udtryk? For nærværende kan man i hvert fald konkludere, at forekomsten af ”nye religioner” har ændret det religiøse landskab i Japan

betydeligt, således at religiøsitet i større grad er anrettet på den enkelte japaners præmisser. ”Nye religioner” identificerer det lidelsesfulde for det enkelte individ og tilbyder en funktionel, spirituel løsning, der skal sikre bedre forhold i denne verden. Dette gør ”nye religioner” mere konkurrencedygtige, fleksible og brugervenlige i forhold til traditionel japansk religion, og karakteren af at være noget nyt er ikke bare blevet brugt polemisk imod dem, men også noget de selv aktivt dyrker for at markere deres forskellighed.

5. Litteraturliste

Andreasen, Esben & Finn Stefánsson

1986 *Japans religioner i fortid og nutid*, Gyldendal, København

Bilde, Per

2007 *En religion bliver til. En undersøgelse af kristendommens forudsætninger og tilblivelse indtil år 110*, Anis, København.

Davis, Winston

1980 *Dojo: Magic and Exorcism in Modern Japan*, Stanford University Press, Palo Alto

De Bary et al.

2006 *Sources of Japanese Tradition 1600 to 2000*, Columbia University Press, New York City

Hirayama, Ayako & Cameron McLauchlan

2010 ”Religion gets personal”, *The East*, Vol. 44.1, 6-8

Kitagawa, Joseph M. & Gary L. Ebersole

2005 ”Japanese Religions: An overview”, *Encyclopedia of Religion*, Gale, 4779-4794.

Pedersen, René Dybdal

2005 *I lysets tjeneste – nye religiøse og spirituelle grupper i Danmark*,
Forlaget Univers, Aarhus.

Reader, Ian

1991 *Religion in Contemporary Japan*, MacMillan, London

Soka Gakkai (SGI USA)

2010 *Introductory Exam*, SGI-USA, Santa Monica

Forkortelsesliste

GRH T. Jensen et. al., eds., *Gyldendals Religionshistorie*, Gyldendal,
København, 1994.

Hjemmesider

Happy Science

2011 ”Stephen Hawking’s Insistence of No Heaven or Afterlife is
False”, [http://www.happy-science.org/en/worldwide-news/190-
stephen-hawkings-insistence-of-no-heaven-or-afterlife-is-false](http://www.happy-science.org/en/worldwide-news/190-stephen-hawkings-insistence-of-no-heaven-or-afterlife-is-false) (set
08.06.2011).

Sukyo Mahikari

2008-2011 ”Science”, <http://www.sukyomahikari.org/science.html> (set
08.06.2011).